Дата: 12.10.20, 16.10.20
Група: 25
Предмет: Основи бухгалтерського обліку

УРОК № 6-9

ТЕМА: Система рахунків бухгалтерського обліку і подвійний запис.

МЕТА:

- Ознайомити учнів з поняттям «бухгалтерський рахунок», «дебет», «кредит», «сальдо»
- Сформувати в учнів поняття про порядок рознесення господарських операцій на бухгалтерські рахунки
- Вивчити порядок складання бухгалтерських проводок та кореспонденції рахунків
- Сприяти всебічному розвитку особистості;
- Виховувати інформаційно-освічену людину.

1. Рахунки бухгалтерського обліку. Їх призначення і будова

Рахунки бухгалтерського обліку — це спосіб поточного обліку, контролю та групування за економічно однорідними видами господарських засобів, їх джерел та операцій. Для обліку залишку і руху певного виду господарських засобів використовують окремий рахунок.

Рахунки мають вигляд двосторонніх таблиць, на яких окремо обліковуються збільшення і зменшення об'єктів обліку. Ліву частину рахунка називають **дебетом**, праву — **кредитом**. У міру здійснення господарських операцій їх реєструють за дебетом або кредитом рахунка. Підсумок сум операцій за дебетом рахунка називають **дебетовим оборотом**, а підсумок сум операцій за кредитом рахунка — **кредитовим оборотом**. Кінцевий залишок засобів на рахунку називають **кінцевим сальдо,** або **залишком на кінець періоду**.

2. Активні і пасивні рахунки, їх характерні риси побудови.

Умовно всі рахунки бухгалтерського обліку поділяються на активні та пасивні. Рахунки, що призначені для обліку активів підприємства, називають **активними**. Рахунки, що відображують облік джерел формування активів, називають **пасивними**. При обчисленні кінцевого сальдо активних і пасивних рахунків слід керуватися такими правилами:

— в активних рахунках початковий залишок (сальдо) і всі збільшення реєструють за дебетом рахунка, а всі зменшення — за кредитом;

— в пасивних рахунках — навпаки. Початковий залишок (сальдо) і всі збільшення показуються за кредитом рахунка, а всі зменшення — за дебетом (рис. 3.1.1).

а)	**СТРУКТУРА АКТИВНОГО РАХУНКА**	
Д-т	активний рахунок	К-т
Сальдо — початковий залишок		
Збільшення «+»	**Зменшення** «–»	
Сальдо — кінцевий залишок		

б)	**Структура пасивного рахунка**	
Д-т	пасивний рахунок	К-т
	Сальдо — початковий залишок	
Зменшення «–»	**Збільшення** «+»	
	Сальдо — кінцевий залишок	

Рис. 3.1.1. Структура рахунків бухгалтерського обліку

Враховуючи це, періодично, після узагальнення даних за дебетом і кредитом рахунків, визначається кінцеве сальдо. В активних рахунках його визначають за таким алгоритмом: *до початкового дебетового сальдо додають оборот за дебетом рахунка і віднімають оборот за кредитом рахунка.*

У пасивних рахунках *до кредитового сальдо додають кредитовий оборот і віднімають оборот за дебетом рахунка.*

$$С^{П}_{\text{до кінц.}} = С_{\text{до поч. кред.}} + \sum \text{обор. кред.} - \sum \text{обор. деб.}$$

В активних рахунках сальдо може бути лише дебетовим або вони можуть зовсім не мати сальдо. У пасивних рахунках сальдо може бути лише кредитовим або вони можуть зовсім не мати сальдо.

Рахунки що обліковують дебіторську заборгованість і зобов'язання практично можуть бути активно-пасивними. Це рахунки в яких сальдо може бути і по дебету і по кредиту. На рахунку його так і записують і називають розгорнутим. Якщо сальдо дебетове то його призначення як активного рахунка і відображають цю суму в активі балансу, якщо ж по кредиту, то його призначення як пасивного рахунка і відображають цю суму в пасиві балансу.

Активно-пасивні рахунки призначені для обліку наявності і змін одночасно дебіторської заборгованості і зобов'язань.

До активно-пасивних рахунків належать рахунки: «Розрахунки за податками і платежами», «Розрахунки за страхуванням», “Розрахунки з різними дебіторами” та інші.

Розглянемо структуру активно-пасивного рахунка за такою схемою:

в)	**СТРУКТУРА АКТИВНО-ПАСИВНОГО РАХУНКА**	
Д-т	Активно- пасивний рахунок	К-т
Сальдо — початковий залишок (дебіторська заборгованість)		**Сальдо** — початковий залишок (кредиторська заборгованість)
Оборот **Збільшення дебіторської заборгованості** «+» **Зменшення кредиторської заборгованості** (-)		**Оборот** **Зменшення дебіторської заборгованості** «-» **Збільшення кредиторської заборгованості** (+)
Сальдо — кінцевий залишок (дебіторська заборгованість)		**Сальдо** — кінцевий залишок (кредиторська заборгованість)

Залишок на активно-пасивних рахунках визначається шляхом підрахунку залишків на відповідних аналітичних рахунках.

3. Подвійний запис, його сутність і значення

Зміни у складі активів підприємства та джерел їх формування обумовлені безперервно здійснюваними господарськими операціями і тягнуть за собою такі самі зміни сум на відповідних рахунках бухгалтерського обліку.

Наприклад: надходження сировини і матеріалів на підприємства веде до збільшення залишку таких активів як матеріали. На цю саму суму одночасно зростає заборгованість перед постачальниками, тому бухгалтерська господарська операція має подвійне відображення на рахунках цієї суми.

Запис кожної господарської операції у дебеті і кредиті відповідних рахунків в однакових сумах називається **подвійним записом**. За допомогою подвійного запису в обліку забезпечується відображення цих господарських операцій в їхньому взаємозв'язку і взаємозалежності. Такий підхід забезпечує контроль за правильністю виконання і зумовлює рівність оборотів за дебетом і кредитом рахунків.

Взаємозв'язок між рахунками бухгалтерського обліку, що встановлюється подвійним записом кожної господарської операції, називається **кореспонденцією рахунків**, а рахунки, за дебетом і кредитом яких реєструється ця операція, — кореспондуючими рахунками.

Запис, який розкриває назву рахунків, що дебетуються і кредитуються, суму господарської операції називають *бухгалтерською проводкою.* Порядок запису на рахунках бухгалтерського обліку більш наочно розглянемо на прикладі:

Таблиця 3.2.1

БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА на 01 _____ р.

АКТИВ			ПАСИВ		
	Статті	Сума	№	Статті	Сума
	Основні засоби	30 000	1	Статутний капітал	32 000
	Виробничі запаси	4000	2	Нерозподілений прибуток	3000

	Малоцінні та швидкозношувальні предмети	1000	3	Розрахунки з постачальниками	6000
	Каса	100	4	Розрахунки з робітниками	2300
	Поточний рахунок	8200			
	Баланс	45 300		Баланс	45 300

1-а операція. Підприємство отримало з поточного рахунка в касу 600 грн. На цю операцію необхідно зробити таку проводку:

Дебет рахунка «Каса» Кредит рахунка «Поточний рахунок»	— 600 грн

На підставі даної бухгалтерської проводки роблять запис на рахунках бухгалтерського обліку. Для цього на основі залишків балансу відкривають рахунки на початок звітного періоду.

Відкриття рахунків полягає в тому, що за кожним з них записують сальдо на початок звітного періоду.

2-а операція. З каси підприємства виплачено зарплату робочим у сумі 500 грн (рис. 3.2.1)

Дебет рахунка «Розрахунки з робітниками» Кредит рахунка «Каса»	— 500 грн

3-а операція. Підприємство погасило з поточного рахунка заборгованість перед постачальниками у сумі 5000 грн (рис. 3.2.1).

Дебет рахунка «Розрахунки з постачальниками» Кредит рахунка «Поточний рахунок»	— 5000 грн

4-а операція. Від постачальників надійшли МШП (малоцінні та швидкозношувальні предмети) на суму 2400 грн (рис. 3.2.1).

Дебет рахунка «МШП» Кредит рахунка «Розрахунки з постачальниками»	— 2400 грн

На рис. 3.2.1 відобразимо бухгалтерські записи проводками щодо кожної операції:

а)

Дт «Поточний рахунок» Кт	
Сд 8200	1) 600 3) 5000
Оборот —	Оборот 5600
Сд 8200 – 5600 = 2600	

б)

Дт «Каса» Кт	
Сд 100 1) 600	2) 500
Оборот 600	Оборот 500
Сд 100 + 600 = 200	

в)

Дт «Розрахунки з робітниками» Кт	
	Сд 2300
2) 500	
Оборот 500	Оборот —
	Сд 2300 – 500 = 1800

г)

Дт «Розрахунки з постачальниками» Кт	
	Сд 6000
3) 5000	4) 2400
Оборот 5000	Оборот 2400
	Сд 6000 + 2400 – 5000 = 3400

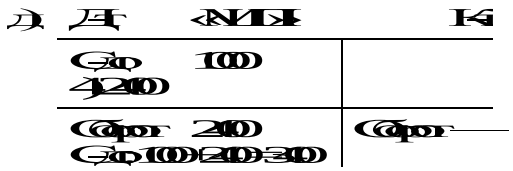

Рис. 3.2.1. Сума кореспонденції рахунків з наведених операцій

4. Синтетичні та аналітичні рахунки. Їхній взаємозв'язок

За ступенем узагальнення господарських засобів, джерел їхнього утворення та господарських процесів у поточному бухгалтерському обліку рахунки поділяються на:

— синтетичні,

— аналітичні.

Рахунки, що групують ресурси підприємства, джерела їхнього утворення в узагальненому грошовому вимірюванні за економічно-однаковими ознаками, називаються **синтетичними**, а облік на цих рахунках — синтетичним.

Наприклад: такі рахунки як «Основні засоби», «Готова продукція», «Розрахунки з постачальниками» дають узагальнену інформацію про стан таких засобів підприємства і називаються синтетичними.

Для систематичного контролю за наявністю та рухом товарно-матеріальних цінностей, коштів, зобов'язань, за своєчасністю розрахунків з постачальниками, покупцями, для прийняття управлінських рішень крім узагальнених показників потрібна більш докладна інформація.

Наприклад: підприємство має знати не лише загальну суму дебіторської заборгованості, а мати інформацію щодо кожного дебітора, щоб контролювати стан розрахунків з ними. Рахунки, що відкривають з метою розширення систематичного обліку для деталізації складу засобів підприємства та джерел фінансування, називаються — **аналітичними**, а облік, що ведеться на цих рахунках, — аналітичним. Записи в аналітичних рахунках і відповідному синтетичному рахунку роблять по мірі виконання господарських операцій.

Розглянемо це на прикладі.

Припустимо, що синтетичний рахунок «Розрахунки з постачальниками» містить такі дані (в грн) (рис. 3.2.1(г))

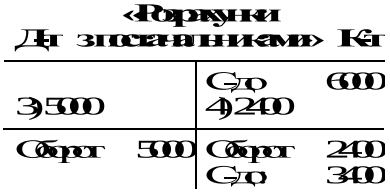

Цей синтетичний рахунок об'єднує двох конкретних постачальників:

— підприємство «А»

— підприємство «Б».

В аналітичних рахунках цих підприємств будуть такі записи:

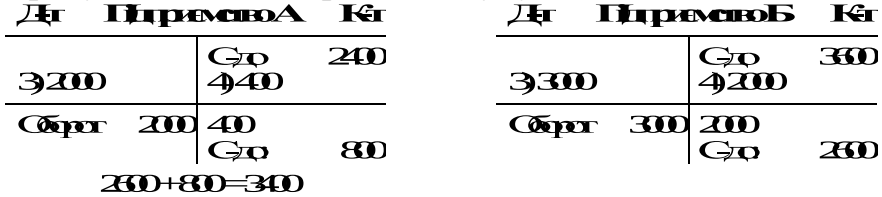

Як видно, аналітичні рахунки мають докладнішу інформацію, ніж синтетичні. Так, якщо дані синтетичного рахунка містять суму кредиторської заборгованості, їхнє виникнення та погашення, то аналітичний облік дає інформацію щодо конкретних постачальників і стан розрахунків з кожним із них. Розглянутий приклад показує, що між аналітичними рахунками і відповідним синтетичним рахунком є тісний взаємозв'язок, який полягає в тому, що сальдо і господарські операції, що відображуються у дебеті і кредиті синтетичного рахунка, мають бути відображені у дебеті та кредиті відповідних аналітичних рахунків.

Такий спосіб забезпечує рівність сальдо та оборотів на синтетичних та аналітичних рахунках.

5. Оборотні відомості

Інформацію поточного синтетичного і аналітичного обліку періодично узагальнюють по підприємству в цілому. Роблять це за допомогою **оборотних відомостей**.

Узагальнення даних обліку починається з підрахунку оборотів та залишків з дебетом і кредитом з наступним обчисленням кінцевих сальдо синтетичних та аналітичних рахунків. *Оборотні відомості* є способом періодичного узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку, засобом перевірки записів в обліку, а також засобом перевірки правильності складання балансу.

Розрізняють два види оборотних відомостей:

— за синтетичними рахунками;

— за аналітичними рахунками.

Розглянемо порядок складання оборотної відомості за синтетичними рахунками на прикладі тих рахунків, що були наведені вище (таблиця 3.2.1, рис. 3.2.1).

Таблиця 3.4.1

ОБОРОТНА ВІДОМІСТЬ ЗА СИНТЕТИЧНИМИ РАХУНКАМИ

Рахунки	Сальдо на 1 число місяця		Обороти за місяць		Сальдо на кінець періоду	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
1. Основні засоби	30000				30000	
2. Виробничі запаси	4000				4000	
3. МШП	1000		2400		3400	
4. Каса	100		600	500	200	
5. Поточний рахунок	8200			5600	2600	
6. Статутний капітал		32000				32000
7. Нерозподілений прибуток		3000				3000
8. Розрахунки з постачальниками		6000	5000	2400		3400
9. Розрахунки з робітниками		2300	500			1800
Разом	45300	45300	8500	8500	40200	40200

Оборотна відомість характеризує кожен рахунок і показує сальдо на початок періоду, обороти за дебетом і кредитом за місяць і сальдо на кінець звітного періоду. Характерною особливістю оборотної відомості є те, що вона містить три пари однакових підсумків:

— початкових сальдо;

— оборотів;

— кінцевих сальдо.

Тотожність підсумків початкових сальдо випливає з балансового методу. Збіг підсумків дебетових оборотів з підсумком кредитових оборотів рахунків випливають із застосування методу подвійного запису в бухгалтерському обліку. Рівність підсумків кінцевих сальдо за дебетом і кредитом рахунків випливає з двох попередніх рівностей. Якщо підсумок по дебету всіх синтетичних рахунків не збігається з підсумками по кредиту рахунків, то це вказує на помилки в поточному бухгалтерському обліку, причинами яких можуть бути неправильні записи початкових сальдо на активних і пасивних рахунках.

Таким чином, оборотна відомість за синтетичними рахунками дає можливість виявити в бухгалтерському обліку помилки, пов'язані з порушенням рівності підсумків. Крім оборотної відомості за синтетичними рахунками складають також оборотну відомість за аналітичними рахунками. Ця відомість має інший вигляд, що обумовлено особливостями облічуваних об'єктів.

Розглянемо оборотну відомість за аналітичними рахунками на прикладі рахунка «Розрахунки з постачальниками». *Таблиця 3.4.2*

ОБОРОТНА ВІДОМІСТЬ
ЗА РАХУНКОМ «РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ»

Рахунки	Сальдо на початок періоду		Обороти за місяць		Сальдо на кінець періоду	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
Підприємство А		2400	2000	400		800
Підприємство Б		3600	3000	2000		2600
Разом	—	6000	5000	2400	—	3400

Оборотну відомість наведеної форми застосовують для узагальнення даних аналітичного обліку розрахунків з дебіторами, кредиторами, підзвітними особами, робітниками та службовцями підприємства та ін., на яких аналітичний облік ведуть лише в грошовому виразі. За аналітичними рахунками, в яких обліковуються матеріальні цінності, початкові сальдо, обороти та кінцеві сальдо відображають як у грошовому так і в кількісному вимірюванні.

Таким чином, оборотні відомості характеризують величину і рух конкретних видів господарських засобів. Це дає можливість контролювати збереження і правильність витрачання матеріальних цінностей.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «бухгалтерський рахунок»
2. З яких частин складається БО рахунок?
3. Що означає сальдо рахунку?
4. В якій частині активного рахунку розташовується сальдо початкове і кінцеве?

5. Запишіть схему пасивного рахунку
6. Дайте визначення дебіторській і кредиторській заборгованості
7. Розкрийте призначення оборотної відомості
8. Розкрийте призначення БО проводки

Завдання:

1) Законспектуйте матеріал уроку

2) **Задача:** За звітний період на підприємстві відбулись наступні господарські операції:

1. З поточного рахунку надійшло до каси підприємства на відрядження – 200 грн.
2. Від постачальника надійшли товари на склад – 300 грн.
3. На поточний рахунок від дебітора перераховано заборгованість – 400 грн.
4. З каси видано Петрову І.В. на витрати на відрядження – 200 грн.

Скласти журнал господарських операцій за січень. Відобразити дані господарські операції на рахунках (скласти проводки). Скласти оборотну відомість.

Залишки на рахунках (Сальдо початкове) на 01.01.2019р. склали:

1. *Каса в національній валюті (рах. 301) – 100 грн.*
2. *Поточні рахунки в національній валюті (рах. 311) – 900 грн.*
3. *Розрахунки з вітчизняними постачальниками (рах. 631) – 1500 грн.*
4. *Розрахунки з іншими кредиторами (сальдо дебетове) (рах. 685) – 500 грн.*

Вправу запишіть у зошит і зробіть у текстовому редакторі Word і перешліть на e-mail 2573562@ukr.net. В темі листа зазначте прізвище, номер групи та дату уроку

3) підручник: Лишиленко О.В. «Бухгалтерський облік» частина 1 §4.1, 4.4, 4.6